

Unutsaq – unudularıq

İlk pedaqoji elmlər doktorumuz

Azərbaycanın görkəmli pedaqogika alimi, bu sahədə öz məktəbini yaratmış yurdsevər ziyalı, Qafqazda və Orta Asiyada ilk pedaqoji elmlər doktoru olmuş professor, Əməkdar elm xadimi Əhməd Seyidovun anadan olmasının 130 illiyini ölkənin elmi-mədəni ictimaiyyəti ötən il sayğı və qədirbilənlərlə qeyd etdi.

Əhməd Yusif oğlu Seyidov 1892-ci ildə Qazaxın Aslanbəyli kəndində doğulmuşdur. 1917-ci ildə məşhur Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirmiş gənc müəllim doğma kəndində qızlar üçün ikisinfli məktəb açmışdır. Seminariyada F.Köçərli, A.Çernyayevski, R. Əfəndiyev kimi nurlu müəllərdən dərs almış Əhməd Seyidov N.Nərimanov, Ü.Hacıbəyov, M.Maqomayev, S.S.Axundov, S.Acalov kimi görkəmli ziyalılarımızla bir mühtədə oxuyub-tərbiyələnmişdir.

Professor Ə.Seyidov J.J.Russo, Con Lokk, A.A.Komenski, K.D.Uşinski kimi dünya şöhrətli pedaqoqların irsini mənimsəmiş, sonralar onların yaradıcılığını araşdırmışdır: Hazırlıq mərhələlərində M.Füzulinin, A.Bakıxanovun, M.F.Axundovun, S.Ə.Şirvaninin, Mirzə Cəlilin pedaqoji irsini – dünyagörüşlərini ilk dəfə tədqiqatına cəlb etdi. Bu dahi ədəbi simaların şəxsiyyətlərinin dövrünü və yaradıcılıqlarını dərk etmək, özü də 30-cu illərdə böyük hadisə idi. Sovet ideologiyasını nəzərə alsaq, Əhməd Seyidovun böyüklüyü daha da dahiləşər.

Pedaqogika tarixi Əhməd müəllimin diqqətini nə üçün bu qədər özünə çəkmişdir? Sualına cavab tapmalı oldum – düşündüm. Bunu elmin indisi və gələcəyini yaratmaq, inkişaf etdirmək üçün onun keçmişinə ehtiyatla, həssaslıqla yanaşmasında gördüm, sonralar M.Qorkidə oxudum. Yəqin ki, professor cavanlığından tanışdı yazıcının sözlərilə: “Qədim elmləri geniş yaymaq çox mühüm və məsuliyyətdir, çünki yalnız o, elmin böyük məqsədlərinə rəğbət yaratmağa, kütlələrdə idrakın gücünə etibar oymatmağa qadirdir”.

Professor Əhməd Seyidov “Əlifba” dərsliyini (H.Sanlı ilə birgə) yazmışdır. Ötən əsrin 30-40-cı illərində “A.A.Bakıxanovun pedaqoji fikirləri”, “K.D.Uşinskinin didaktik görüşləri”, “S.Ə.Şirvani müəllimin rolu haqqında”, “XVIII-XIX əsrlərdə Azərbaycanda xalq maarifinin təşkili oçerkləri”, “XIX əsrdə Azərbaycanda pedaqoji fikrin əsas nümayəndələri”, “Azərbaycanda pedaqoji fikir tarixindən” əsərlərinin nəhayət, çoxcildlik “Pedaqogika tarixi” dərsliyinin müəllifidir. Unutmayaq və bəzi alimlərə sadə görünməsin ki, 30-50-ci illərdə nisbətən yetişmiş pedaqoqlar nəslı vardı, amma onları ideologiyanın təhsil məsələlərinin təbliği, tədqiqi daha çox maraqlandırmışdı. Pedaqoji irsimizin dərinliyinə varmaq elə də maraqlandırmamışdı. Əhməd Seyidovun fenomenliyinin mahiyyətində bu elmi amal dayanmışdı.

Əhməd Seyidov ömrünün son illərində Firidun bəy Köçərlinin yaradıcılığının bir qolu olan pedaqoji fəaliyyətini araşdırırdı. Xa-

tırlayıram: xəstəhal olanda tələbə dostum, professorun yetirməsi Ramin İsayevlə onu yoluxmağa getmişdik. Gəlişimizə sevindi, xeyli söhbət etdik, nə üzərində işlədiyilə maraqlandım. O:

– Müəllimim Firidun bəy Köçərlini tədqiq etmişəm. Əsər hazırdır. Çapını gözləyir, – dedi. – Sağlıq olsun. – Xeyli fikrə getdi. Güman, müəllimini xatırlayırdı. Çapı üçün Allah-Təaladan aman istəyirdi...

İş elə alındı, məni “Maarif” dövlet tədris nəşriyyatına baş redaktor təyin etdilər (1984-1992). Mən professor Əhməd Seyidovun arzusunu yerinə yetirdim, “Azərbaycanda pedaqoji fikir tarixindən” monoqrafiyasını nəfis şəkildə “Ön söz”ümlə nəşr etdim, “F.B.Köçərli” elmi-tədqiqat əsərini də kitaba daxil etdim. Xeyli yüngülləşdim...

Professor Əhməd Seyidovun Azərbaycan elmi – pedaqoji kadrların hazırlanmasında müstəsna xidməti olmuşdur. H.Əhmədov, N.Kazımov, Y.Talıbov, F.Seyidov, Sabir Şəfiyev, Ə.Haşımov, Əjdər Ağayev, N.Rəfibəyli, Bəxtiyar Abdullayev, A.Eminov, İsa Musayev, R.İsayev və başqaları onun yetirmələridir. O, bu milli mentalitetinə digər respublikalara elmi kadr hazırladığını da əlavə edərdik. Azərbaycan pedaqoqlarından üç şəxs, o vaxtkı aparıcı rus alimlərin, rus pedaqoji ictimaiyyətin arasında geniş nüfuzu olmuşdur. Bunlar Əhməd Seyidov, Mehdi Mehdizadə və Hüseyn Əhmədovdur.

Bizim pedaqoji elmimizin, təhsilimizin kürsüsündə oturan alimlərimiz var ki, hələ də məhdud mövzu dairəsində havalarını dəyişir, ya karyeralarının qayğısında əl-qol atır, ya da istedadsız qohumlarına, yaxınlarına himayədarlıq göstərir. Düşünmək istəmənlər ki, xüsusilə, dünyasını dəyişənləri, ətrafındakı seçilən yaradıcı potensialı olanı saysın ki, milli pedaqoji fikrimizi yüksəltsin, təəssüb bunu başa düşmək istəmənlər...

Yerinə düşmüşkən: Zaqafqaziya və Orta Asiyada ilk pedaqoji elmlər namizədi və elmlər doktoru Əhməd Seyidovun ölümündən sonra yubileylərini keçirmək, 30 ildən artıq Pedaqoji Universitetin “Pedaqogika” kafedrasına rəhbərlik etmiş bir fədakar alim yada düşməmişdir. İşlədiyi (50 ildən artıq) kafedrada “Xatirə lövhəsi belə asılmamışdır, universitetin rektorluğu Elm və Təhsil Nazirliyi qarşısında məsələ belə qaldırmamışdır. Buna yalnız təəssüflənmək olar. Məntiqlə belə çıxır ki, müstəqilliyimizdə belə kimsəsizlər heç vaxt yada düşmür. Halbuki görkəmli alimlərimizdən, professorlar A.Abbaszadə, Ə.Dəmirçizadə, Z.Göyüşov, A.Qurbanov, M.Mehdizadə, M.Muradxanov, Ağamməd Abdullayev, Mircəlal Paşayev, Cəfər Xəndan və başqalarının hörmət etdiyi Əhməd Seyidov nədənsə ölümündən (1977) sonra xatırlanmamışdır. Orta səviyyəli alimlərin, pedaqoqların, təsadüfi vəzifə tutmuşların adlarını daşıyan küçələrdən, xatirə lövhələri asılmış binaların önündən keçərkən Əhməd Seyidovu xatırlayırdıq: Azərbaycanda “Pedaqoji məktəb” yaratmış böyük alim, fenomenal pedaqoq, professor Əhməd Seyidov unudulmamalıdır.

Əhməd Seyidov ömrünün son illərini doğulduğu Aslanbəyli kəndində keçirdi, onu torpaq çəkirdi, uşaqlığını və yeniyetməliyini keçirdiyi yurdu. O, kənd qəbiristanlığında dəfn olundu. Oğlu, professor Fikrət Seyidovla yanaşı. Mən bir neçə il qabaq yolumu Aslanbəylidən saldım. Hər iki müəllimim: Əhməd və Fikrət Seyidovların məzarlarını ziyarət etdim, qərənfillər qoydum: “Uyuyun, mənim əziz müəllimlərim, – deyib qəbiristanlıqdan uzaqlaşdım. Tamamilə ümitsiz bir arzusunun içində olduğumu anladım.

Allahverdi EMİNOV,
pedaqoji elmlər namizədi,
dosent